

REKOM kampanja za prikupljanje milion potpisa podrške

Kampanja na Kosovu je počela 26.aprila 2011., a završena je 5.juna 2011. kako je prvobitno i planirano

Pregled

Kampanja za prikupljanje potpisa za podršku REKOM-a, Regionalne komisije za utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima i drugim teškim kršenjima ljudskih prava počinjenim na teritoriji bivše Jugoslavije u periodu 1991-2001 je inicijativa koja je započeta 26.aprila 2011, i koja je trajala šest nedelja sve do 5.juna 2011. Tokom ovog perioda, mladi aktivisti sa Kosova, Srbije, Makedonije, Crne Gore, Bosne i Hercegovine i Slovenije su istovremeno na ulicama pokrenuli akciju prikupljanja milion potpisa za osnivanje regionalne komisije REKOM. Na kraju ove kampanje, potpisi će biti dostavljenim vladama svake od zemalja kao dokaz civilne podrške koji bi trebalo da ubede vlade da pokažu svoju podršku potpisivanjem peticije, a time i formiranje prve regionalne komisije REKOM. Misija REKOM-a će biti utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima počinjenim na prostorima bivše Jugoslavije od 1991-2001 i kreiranje sveobuhvatnog sistema dokumentacije i arhive koja obuhvata ekonomsku procenu gubitaka nastalih kao rezultat rata. Regionalna komisija će:

- Napraviti finalni izveštaj koji će sadržati spisak ubijenih i nestalih, spisak logora i drugih pritvorskih mesta
- Utvrditi sudbinu još oko 15000 nestalih lica u celom regionu koji je nekada činio Jugoslaviju
- Izgraditi solidarnost sa žrtvama iz svih etničkih grupa/država
- Vratiti dostojanstvo žrtvama i njihovim porodicama

Komisija bi trebalo da obuhvati većinsko i manjinsko stanovništvo, porodice i udruženja žrtava i nestalih lica, kao i one sa etničkim pripadnošću identičnom onima kojima pripadaju glavni „počinioci“. Njihovo uključivanje govori o dubini i obimu kojima komisija namerava da istraži rat. Kroz proces utvrđivanja činjenica o ratu, pravosudni sistem će biti pomno ispitan na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou. Osnivanje komisije je posebno važno za Kosovo gde još uvek ima 1821 nestalih lica ali ne postoji sveobuhvatni spisak žrtava. Takođe, Kosovo ne priznaju dve nekadašnje jugoslovenske države, Srbija i Bosna i Hercegovina, što dalje podriva sposobnost države da u potpunosti krene napred.

Više od 500.000 ljudi širom regiona – više od polovine planiranih – potpisalo je peticiju za REKOM tokom kampanje za prikupljanje milion potpisa.

Od ukupnog broja potpisa, na Kosovu je prikupljeno 100.513, ili dvadeset procenata od ukupnog broja potpisa prikupljenih tokom kampanje ili deset procenata od planiranih milion potpisa. Broj prikupljenih potpisa na Kosovu je prevazišao broj prikupljenih potpisa u Srbiji, Sloveniji, Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Crnoj Gori i Makedoniji. Pojedinci koji su odbili da potpišu peticiju doživeli su REKOM kao inicijativu „koja dolazi iz Beograda“. Ipak, uprkos oštrim odbacivanjem REKOM inicijative u određenim segmenata populacije, Kosovo je jedino u regionu uspeo da prikupi sve potpise kako je i planirano. U stvari, Kosovo je premašilo očekivanja prikupljanjem više potpisa nego što je planirano.

Tabela

Država	Državljeni	Potpisi
Ukupno	371432	371007
Bosna i Hercegovina	66045	68652
Crna Gora	27097	26841
Hrvatska	15733	14340
Srbija	148881	147688
Kosovo	100513	100467
Slovenija	65	4427
Makedonija	8558	8439
Ostalo	0	135

Pored očiglednih zasluga koje treba dati organizacijama koje su bile zadužene za prikupljanje potpisa kao što je NVO Integra na Kosovu, gore prikazane cifre mogu biti korisne za eventualna istraživanja i analize u korelaciji ovih rezultata od završetka nasilnog sukoba, broja žrtava, trenutnog socijalno-političkog razvoja itd.

Sada kada je kampanja završena i računi svedeni, vreme je za preispitivanje. Prikupljanje potpisa će se nastaviti sve dok se ne postigne cilj. Pored mesta za prikupljanje potpisa u gradovima i selima širom bivše Jugoslavije, potpisi će se takođe prikupljati onlajn. Međutim, kampanja od-vrata-do-vrata se neće nastaviti. Informacije o kampanji će biti lako dostupne i usmerene ka onima koji pokazuju interes.

Podrška kampanji za REKOM na Kosovu

CRDP je koristio inkluzivne metode za dobijanje podrške za REKOM među različitim populacijama na Kosovu tokom podrške kampanji. Centar je organizovao deset sastanaka sa nosiocima civilnog društva i javnim službenicima iz različitih opština širom Kosova. Učestvovalo je više od trista muškaraca i žena različite etničke pripadnosti. Učesnici su razmenili svoja mišljenja o REKOM-u i dali svoje predloge u pogledu inicijative. Učesnici su izrazili svoju podršku inicijativi potpisivanjem peticije.

U pogledu REKOM-a, Kosovo je na drugom mestu u regionu po broju NVO i pojedinaca koji su potpisali deklaraciju. Uzimajući u obzir veličinu Kosova, kampanja je doživela ogroman uspeh. Potpisi podrške su došli od žena, mladih, umetnika, a među najistaknutijim su aktivisti za ljudska prava. Ljudi su se potpisivali kao pojedinci ili kao predstavnici NVO-a, udruženja žrtava, udruženja veterana, medijskih organizacija i verskih zajednica.

Međutim, nisu svi na Kosovu podržali REKOM. Na Kosovu postoji devetnaest grupa, članica Koordinacionog veća udruženja porodica nestalih lica, ali su samo dve podržale REKOM. Sve ostale su protiv inicijative za osnivanje regionalne komisije. Jedna NVO, Savet za odbranu ljudskih prava i sloboda (i njeni ogranci) se protive osnivanju REKOM-a. Ostali stručni centri, koji nisu bili ni za, niti protiv REKOM-a su negativno uticali na inicijativu svojom ambivalentnošću umesto da je ojačaju.

Opozicija je i odlučna i smela. Dana 29.aprila 2011 – samo tri dana nakon uspešnog pokretanja REKOM inicijative na Kosovu – Koordinaciono veće udruženja porodica nestalih (jedan od najvatrenijih protivnika REKOM-a) je izdalo javno saopštenje direktno tražeći od ljudi da ne podrže REKOM inicijativu.

Mnogi kosovski listovi su objavili kontraverznu izjavu, i sažetak Koordinacionog veća udruženja porodica nestalih lica:

Koordinaciono veće udruženja porodica nestalih lica, je reagovalo na kampanju za prikupljanje potpisa u nekoliko gradova na teritoriji Republike Kosovo i regiona, a na osnovu inicijative „beogradskog humanitarnog fonda“, navodno za „potrebe suđenja za ratne zločine na prostorima bivše Jugoslavije“.

“Kao i ranije, beogradske sluge manipulišu ljudima, posebno porodicama nestalih, lažno navodeći da srpsku inicijativu podržava većina kosovskih Albanaca, posebno porodice žrtava nedavnih sukoba na Kosovu“ [navedeno je u izjavi ovog Veća].

U izjavi se navodi da od 25 udruženja nestalih Albanaca koliko ih je na Kosovu, samo dva pojedinca koji navodno vode ovakva udruženja podržavaju srpski humanitarni fond.)¹

Saopštenje je stvorilo zabunu među onima kojima je predstavljena potpuno nova perspektiva REKOM-a.

Konfuzija je navela neke da pitaju odakle dolazi inicijativa, kakav je stav vlade po ovom pitanju i hoće li ona podržati ili ne ovakvu inicijativu. Konfuzija i dvosmislenost su se u velikoj meri odrazili i na terenu kada su volonteri krenuli u prikupljanje potpisa od vrata do vrata ili pozivajući ljude da ih posete na nekom od štandova koji su bili postavljeni radi širenja informacija i prikupljanja potpisa.

Reakcije u različitim gradovima/regionima na Kosovu u pogledu kampanje prikupljanja potpisa su bile različite. Mišljenja u pogledu osnivanja regionalne komisije REKOM su bila različita, od otvorenog prigovora do potpune podrške. Važno je dati priliku žrtvama da govore i da se njihov glas čuje, bez obzira da li su ili nisu dali svoj potpis. Njihove kritike i žalbe na regionalnu komisiju mogu biti od pomoći u poboljšanju efikasnosti, veće solidarnosti, i veće inkluzije za inicijativu.

Različita mišljenja o REKOM-u na Kosovu

Jedna od najvećih sumnji koju su često izražavali ispitanici širom Kosova je da je regionalna komisija i cela inicijativa došla prekasno. Porodice i udruženja žrtava se osećaju ignorisano i veruju da im bavljenje sukobom nakon dvanaest godina neće koristiti. Jedno od razmišljanja iz

¹ <http://www.ekonomisti.net/artikulli/1/0/9999/familjet-e-te-zhdukurve-reagojne-ndaj-fushates-komra/>

<http://shqip.time.mk/read/0921da7c93/fb880c2a0/index.html>

Peći je da neko ko nije potpisao peticiju i smatraju da je inicijativa „zakasnila“ su porodice žrtava i nestalih lica koji su još uvek povređene onim što se desilo. Kao što Marigona Šeremeti kaže: „To je njihova odluka, i mi ih ne možemo prisiliti da potpišu“. Ona je u pravu ali njihov sadašnji bol zbog konflikta iz prošlosti je dokaz da će im osnivanje komisije pomoći da se suoče sa prošlošću i olakšati njihov bol. Oni takođe navode da niko nije brinuo o nestalim licima pre dvanaest godina, i da je sada definitivno prekasno. Oni kažu kao da je prikupljanje informacija o nestalim licima propuštena prilika.

Ukoliko želimo da učimo iz ovog iskustva, program prikupljanja potpisa i širenje informacija treba revidirati kako bi se prikazali primeri u kojima je komisiji za utvrđivanje istine i procesesima tranzicione pravde potrebno vreme. Ovo nam može pomoći da ubedimo one koji se protive komisiji i pomoći im da shvate kompleksnost procesa. Komisije i tribunali se osnovani u pravo vreme i kada su strane koje su učestvovala u sukobu spremne da krenu napred. Osim toga, kapacitet bavljenja činjenicama odmah nakon rata praktično ne postoji s obzirom na stepen oštećenja infrastrukture i ekonomije koja zahteva neposrednu pažnju.

Ostale kritike inicijative se odnose na skepticizam uključivanja Srbije u komisiju. Jahir Bejta iz Glogovca je izrazio svoje mišljenje u pogledu REKOM-a:

“Šta je inicijativa za REKOM, zašto ne govorimo malo o predlogu Statuta. Ovaj statut je utvrđen na misteriozan način, s ciljem da se skine odgovornost Srbije i time ne isplati dug koji Srbija ima prema celom Balkanskom regionu a posebno prema Kosovu.”

U Glogovcu je opšte raspoloženje prema regionalnoj komisiji negativno. Neki učesnici su tvrdili da oni koji su potpisali peticiju, nisu znali šta potpisuju. Oni su takođe sumnjičavi prema procesu prikupljanja informacija za koji veruju da eksploatiše žrtve.

Predstavnici civilnog društva Roma, Aškalija i Egipćana u Uroševcu koji su učestvovali u diskusijama, prepoznaju opštu korist komisije u obezbeđivanju pravde za sve, uključujući i manjinske zajednice širom regiona. Hajruš Džaferi je napravio važno zapažanje u pogledu zaštite svedoka i bezbednosti svih žrtava, a posebno žrtava iz manjinskih zajednica koje daju doprinos komisiji. On preporučuje da se obrati veća pažnja na njihovu ličnu sigurnost jer ne postoji formalni status ili zaštita svedoka: “Apelujem da svi budu oprezni i paze kako se ponašaju, jer svi znamo da mnogo svedoka nije otišlo da svedoči u Haški tribunal zbog pritisaka i pretnji. To su stvari koje trebamo imati na umu.” Odmazda je ozbiljna stvar i može biti ozbiljna prepreka za pravosudni sistem koju treba iskoreniti kako bi REKOM postigao navedene ciljeve. Uprkos takvim opasnostima, ima ispitanika iz manjinskih zajednica koji su voljni da daju svoj potpis za podršku komisiji. Oni izražavaju nadu da će ova inicijativa obezbediti odgovore u pogledu

njihovih nestalih članova porodice. U Đakovici mnogi nisu bili voljni da potpišu peticiju a o razlozima nisu hteli da govore.

Fljaka Uka je ispričao svoju priču na sastanku u Peći koji je održan 12.maja 2011, o pripadniku romske zajednice: „Ima mesta u kojima ljudi pozdravljaju inicijativu i daju svoj potpis. Želim da pomenem slučaj, gde mi je pripadnik romske zajednice rekao da je imao 5 sinova i da su svi nestali u sukobu na Kosovu. Uhvatio me je za ruku i zahvalio što sam našao vremena da ga posetim. Bio je oko 60 godina star i živeo je samo sa ženom. Potpisao je i za sebe i za ženu“. Akcija ovog Roma uveliko ojačava pojam solidarnosti. Njihova nada može predstavljati inspiraciju za druge da počnu da komuniciraju i suoče se sa prošlošću uz podršku REKOM-a.

Opšte osećanje u Mitrovici je pozitivno i na strani REKOM-a, uz neka ključna pitanja. Redžep Ljušta je naglasio važnost svedočenja, kao i da oni koji kriju zločin su i sami zločinci. On veruje da iako možda neće biti moguće rešiti sve, oni mogu obavestiti žrtve o procesu traženja istine. Oni mogu svedočiti, ali ne treba kriviti nikoga. On vidi REKOM kao način da se pomogne žrtvama da pronađu utehu i istinu. Na sastanku u Mitrovici, jedan srpski ispitanik je izrazio svoju podršku: „Ono što sam čuo danas je dobro i služi kao inicijativa za sve narode na Balkanu. Vreme je da postanemo civilizovani. Ja sam jedan od onih koji je imao sreće i nije bio svedok poslednjeg konflikta na teritoriji bivše Jugoslavije. Bilo bi bolje da ovo nije tema danas. Nadam se da će ova inicijativa biti uspešna i nudim svoju pomoć. Međutim, imam pitanje koje se odnosi na statut i mandat komisije, konkretno na period 1991-2001?² Moja briga se odnosi na period nakon 2001.koji nije uključen u REKOM, porodice koje su izgubile svoje članove u periodu nakon 2001.neće dati podršku REKOM-u. Vremenski okvir mandata je vrlo osteljivo pitanje jer su deca nekih srpskih porodica kidnapovana nakon 2001.godine.

U regionu Pomoravlja na istoku Kosova, posebno u Gnjilanu, broj prikupljenih potpisa je manji zbog činjenice da region nije uništen u sukobu u tolikoj meri kao centralni, severni i zapadni delovi Kosova. Manji broj potpisa u Gnjilanu se takođe može objasniti i manjim brojem žrtava i nestalih lica u tom regionu. Imajući ovo u vidu može se zaključiti da ljudi iz ove regije osećaju manju empatiju i solidarnost sa onima koji su više pogođeni sukobom.

Iskustva i brige onih koji su učestvovali na sastancima širom Kosova u pogledu REKOM inicijative pokazuju različita mišljenja o regionalnoj komisiji. Niko nije u pravu ili u krivu; svako ima pravo na svoje mišljenje. U većini slučajeva ljudi su imali opravdane razloge za uzdržavanje od potpisivanja peticije i lične zabrinutosti o motivima REKOM-a. Oni koji su dali podršku, žele da se formira komisija tako da se reše pojedinačni slučajevi stradanja ili barem da se pronađu neke informacije koje će biti dostavljene porodicama žrtava i nestalih lica.

² ‘Pitanje je bilo da li ili ne REKOM mandat treba da obuhvati period nakon 2001?’

Brige u pogledu budućnosti REKOM-a

Transkripti sa sastanaka i kampanja na Kosovu na kojima se diskutovalo o osnivanju REKOM-a i procena kampanje za prikupljanje potpisa ističu prednosti i slabosti regionalne koalicije zasnovane na prikupljanju podrške. Tu su takođe i neke osnovane brige kojima se treba baviti što je pre moguće kako bi se obezbedilo da se proces odvija nesmetano. Na primer, obezbediti bolju odgovornost i transparentnost, aktivisti koji prikupljaju potpise moraju da potpišu ugovor čime bi se obezbedilo da nema duplikata ili falsifikovanih potpisa. Ukoliko bi se ovo desilo, to bi bio težak udarac za čitavu kampanju prikupljanja milion potpisa. Dalje mere treba preduzeti kako bi se obezbedile garancije da falsifikovani/dupli potpisi neće predstavljati problem i da su svi potpisi valjani. Takođe, pristalice REKOM-a treba da objave informacije koje identifikuju ključne demografske grupe, a posebno određene starosne grupe. Da li će postojati minimalna starosna dob za potpisivanje peticije? Ukoliko da, kako će se utvrditi starost i šta je opravdanje za to?

Bilo je i nekoliko komentara tokom sastanaka koji su se odnosili na mandat komisije koji je fokusiran na period 1991-2001. Neki veruju da mandat treba proširiti na period nakon 2001., a neki i na period od pre 1991. Njihova zabrinutost je opravdana ukoliko REKOM planira da postane sveobuhvatna regionalna komisija za istinu. Međutim, umesto da vagaju svaki detalj, pristalice i oni koji podržavaju komisiju bi trebali da reše ovaj problem i naglase činjenicu da je najintenzivniji nasilni period u regionu bila decenija od 1991.do 2001, što čini glavni fokus regionalne komisije. Mandat savršeno ističe da ne namerava da ignoriše periode nasilja i progona pre 1991.i nakon 2001., ali da je prvobitni cilj bavljenje ovim ključnim vremenskim periodom kada je počinjen najveći broj ratnih zločina i zločina protiv čovečnosti. Oni bi trebali da ojačaju njihovu posvećenost REKOM-u kao sveobuhvatnoj inicijativi i objasne da proces zahteva vreme pre nego što se može smatrati uspešnim.

Zaključak

Uprkos podršci i mnogim kritikama i izazovima sa kojima su se volonteri suočavali na terenu, zajedno sa kontradiktornim medijskim debatama i propagandom koja je pratila REKOM inicijativu i kampanju za prikupljanje milion potpisa podrške, iskustvo na Kosovu je opšti uspeh. Kao Ministar zdravlja u Vladi Kosova, g. Agani je istakao: „ova inicijativa i njena regionalna komisija su jedini način za prevazilaženje prepreka koje su nastale politikom koja je dovela do ratnih zločina“, a takođe je izrazio uverenje da će članovi kosovskog parlamenta podržati osnivanje komisije.

U kratkom periodu, 100.513 članova kosovskog društva se izrazili svoju posvećenost uspostavljanju pravde i suočavanju sa prošlošću davanjem potpisa za podršku REKOM-u. Realizacija Kosova u ovom pogledu je impresivna s obzirom na geografsku veličinu u odnosu na druge države u regionu koje su učestvovala u kampanji prikupljanja potpisa.